

సుమతి వేమన శతకాలు

సంస్కృతానువాదము

శ్రీ యస్. టి. జి. వరదాచార్యులుగారు ఎం.ఎ.

చు ర ణ :

సాహిత్య అకాడమి

తిలక్‌రోడ్, హైదరాబాదు.

ముద్రణ :

ఉదయభాను ప్రింట్స్
చిక్క-డవల్లి - హైదరాబాదు.

వెల : రూ. 1-00.

అవిదిరాహ్వయశేన మనీషిణా.
కృతిరియం కృతినాంధ్రగిరీరితా।
తదనువాదమిమం శతరాత్మకం
సహృదయాః శృణుతాదరణోచితమ్॥

శ్రీరస్తు

దేశభాషలందు తెలుగు లెస్స

సు మ తి శ త క ము

(తెలుగు మూలము)

1. శ్రీరాముని దయచేతను
నారాధిగ సకల జనులు నొరాయనఁగా
ధారాశ్రమైస నీతులు
నోరూరగఁ జచ్చులువుట్ట నుడివెద సుమతీ:
2. అర్కఁజకు రాని చుట్టము
ప్రొక్కిన వరమిని వేల్పు మోహరమునఁ దా
నెక్కినఁ బాఱని గుఱ్ఱముఁ
గ్రక్కన విడువంగవలయుఁ గదరా సుమతీ:
3. అడిగిన జీతం బియ్యని
మిడిమేలపు దొరనుగొల్చి మిడుకుట కంఠెన్
వడిగల యెద్దులఁ గట్టుక
మడిదున్నక బ్రతుకవచ్చు మహిలో సుమతీ:
4. అడియాసఁ గొలుపుఁ గొలువకు
గుడిమణియము నేయఁబోకు కుజనులతోడన్
విడువక కూరిమి సేయకు
మదవినిఁ దోడరయకొంటి నరుగకు సుమతీ:

శ్రీః

వాణీం భజర గైర్వాణీమ్॥

సు మ తి శ త త మ్

(అంధ్రా అనువాదః)

1. శ్రీరామస్య దయాహేతోః సాఘసాద్భిరి సాఘః।
చదత్సు హోరిణః పథ్యాన్ బ్రహ్మి సుమతే నయాన్॥
2. అపద్యసాహ్యకృద్బంధుః పరాదాయా సురోర్నిః
యథ్యాహతోచలస్సశ్వః త్యక్తవ్యాసుమతే ద్రుమ్॥
3. అపి చీవేత్ సుఖం క్షేత్రం కృషన్ జవయుతై ర్హ్వయైః।
నర్వర్తి తమదాతారం సుమతే స్వామినం భజన్॥
4. మా కార్షీః నేవనం లుబ్ధః ప్రణయం కుజనైః సమం
దేవాలయాధికారం చ సంచారం సుమతే వనే॥

5. అథరము గడలియుఁ గదలక
మధురములగు ఛాషలుడిగి మౌనవ్రతుడౌ
సధివార రోగఘారిత
బధిరాంధకళవముఁ జూడఁ బాపము సుమతీః
6. అప్పుఁగాని నేయు విభవము
ముప్పునఁ బ్రాయంపుటాలు మూర్ఛనితపమున్
దప్పరయని నృపు రాజ్యము
దెప్పరమై మీఁదఁ గీడుఁదెచ్చర సుమతీః
7. అప్పిచ్చువాడు వైద్యుడు
నెప్పుడు నెడతెగక పాటునేఱును ద్విజుఁడున్
జొప్పడిన యూర నుండుము
చొప్పడకున్నట్టి యూరుఁ జొరకుము సుమతీః
8. అల్లుని మంచితనంబును
గొల్లని సాహిత్యవిద్య కోమలినిజమున్
బొల్లున దంచిన బియ్యముఁ
దెల్లని కాకులును లేవు దెలియర సుమతీః

5. విరళస్ఫురితోష్ఠో యో మధుగాలాపవర్జితః।
అధితారగదగ్రస్తః స చూకః సుమతే శవః॥

6. ఋణాదోగస్తపోజ్ఞస్య వృద్ధస్యతరుణీప్రియా,
అవివేకిప్రభో రాజ్యం సుమతేనర్థహేతవః॥

7. ఋణదాతాగదక్కారో నదీ నిత్యజలా ద్విజః।
యత్ర తస్మిన్ వస గ్రామే నో చేత్తం సుమతే త్యజ॥

8. జామాతుః సౌమ్యతా గోపపాణ్డితీ సత్యతా ప్రియః
తుషాతస్తణ్డులాః శ్వేతాః కాకాస్సృస్సమతే న హి॥

9. ఆహోన్నః గూఢే యమృతము
 రాహోందకయిచ్చువాఁడె చాత ధర్మిత్రిన్
 సోఁకోర్చువాఁడె మనుజుఁడి
 తేకుజ గలవాఁడె పంచతిలకుఁడు మమతీ:

10. ఆకలి యుడుగని కుడుపును
 మేఁకటియగు లంజపకువు విడువని బ్రతుకున్
 ద్రాఁకొన్ననూతి యుదకము
 మేఁకల పాడియుమ రోఁతమేదిని మమతీ:

11. ఇచ్చినదె పిద్య రణమునఁ
 జొచ్చినదే మగతనంబు సుకపీశ్వరులన్
 మెచ్చినదె నేర్పు వాదుకు
 వచ్చినదే కీడుసుమ్ము వసుధను మమతీ:

12. ఇమ్ముగ జదువని నోరును
 నమ్మా యని పిలచి యన్నమడుగని నోరున్
 దమ్ములఁ బిలువని నోరును
 గుమ్మరి మను ద్రవ్వినట్టి గుంటర మమతీ:

9. నిర్వికలంకం దదద్దాతా బుభుక్షోరోదసస్సుధా।
దైర్యవాన్ వంశతిలకః సుమతే శ్లేశధృత్ పుమాన్॥

10. బుభుక్షేనపసుచ్ఛుక్తిః కులహల్యోపజీవనమ్।
క్షీరకూపఃకలం గర్హ్యమపీనాం సుమతే పయః॥

11. ఫలప్రదాత్రీ విద్యా హి రణోత్సాహో హి పౌరుషమ్।
కావ్యాస్వాదో హి వైదగ్ధ్యం వాచితా సుమతే వ్యధా॥

12. యస్మిం న పఠేత్ సమ్యగ్ గమ్యేత్యన్నం న యాచతే।
వాసుజాంశ్చాహ్వయేత్తద్ధి ఖాతమృత్సుమతే బిలమ్॥

13. ఉడుముండదె నూతేండ్లును
 బడియుండదె పేర్మిఁబాము పది నూతేండ్లుకా
 మడుపునఁ గొక్కెరయుండదె
 కడు నిలఁ బురుషార్థపరుఁడు కావలె సుమతీ:

14. ఉత్తమగుణములు నీచున
 కెత్తెఱుగునఁగలుగనేర్చు నెయ్యెడలం దా
 నెత్తిచ్చి కరఁగి పోసిన
 నిత్తడి బంగారమగునె యిలలో సుమతీ:

15. ఉదకముఁ ద్రావెడు హయమును
 మదమున నుప్పొంగుచుండు మత్తేభంబుకా
 మొదపుకడ సున్న వృషభముఁ
 జదుపని యానీచు కడకుఁ జనకుర సుమతీ:

16. ఉపకారికి నుపకారము
 విపరీతము గాదునేయ వివరింపంగా
 నపకారికి నుపకారము
 నెవమెన్నక నేయువాఁడె నేర్పరి సుమతీ:

13. గోధా కిం స శతాయుః స్యాత్ సహస్రాబ్దిశ్చ పన్నగః
హదే నుభీ దకశ్చాపి పుమశ్చా నుమతే భజ॥

14. స ప్రాప్యన్తే గుణా నీచైరుత్తిమస్య తథంచనః
పి త్తలం కిం భవేత్స్వర్ణం నుమతే యత్నవిద్రుతమ్॥

15. అశ్వ మంభఃపిఞ్తం చ మత్తేభం చ మద్రసుతమ్
గోః సమీపే వృషం మాభ్యే హ్యవిద్యం నుమతేఽధమమ్॥

16. ఉపకర్తారముద్దిశ్య నోపకారేఽస్త్యపూర్వతా
ఉపకర్తావకర్తుస్తు నుమతే నుజనో మతః॥

17. ఒకటింప మొదలుతియ్యస
కపటం బెదనెడను జెఱకు కై వడినేపో
నెపములు వెదకును గడవటఁ
గపటపు దుర్జాతి పొందు గదరా సుమతీః
18. ఎప్పటి కెయ్యది ప్రస్తుత
మప్పటి కా మాటలాడి యన్ములమనముల్
నొప్పింపక తానొన్నక
తప్పించుక తిరుగువాఁడు ధన్యుఁడు సుమతీః
19. ఎప్పుడుఁదప్పులు వెదకెడు
సప్పురుషుని గొల్వఁగూడదది యెల్లన్నన్
సర్పంబు పడగనీడను
గప్పు వసించినవిధంబు గదరా సుమతీః
20. ఎప్పుడు సంపద గలిగిన
నప్పుడు బంధువులు వత్తు రది యెల్లన్నన్
దెప్పలుగఁ జెఱువు నిండినఁ
గప్పులు పదివేలుచేరుఁ గదరా సుమతీః

17. కపటం మధురం పూర్వమితివద్ధ్యతే జనైః ।
పౌరోఽభాగ్యాన్నిజం రూపం వ్యసక్తి సుమతేఽస్తతః॥

18. యదా యదుచితం వాక్యం క్తవోత్తాపి పరా న్మయః ।
క్లిశ్నాతి క్లిశ్యతే వాపి స్వయం స సుమతే చృతీ॥

19. రంద్రాన్వేషపరం నిత్యం నోపనర్చేత్ కదాచన ।
భేకః ఫణిఫణాచ్ఛాయాం శ్రయతే సుమతే కిము॥

20. ఆయాన్తి సహ సంపద్భిః బాన్ధవా బహులా భువి ।
జలపూర్ణే సహస్రాణి భేకాస్స్యః సుమతే హ్రదే॥

17. ఉపమింప మొదలుతీయ్యన
కపటం బెదనెడను జెఱకు కై వడినేపో
నెపములు వెదకును గడవటఁ
గపటపు దుష్టాతి పొందు గదరా సుమతీ;
18. ఎప్పటి కెయ్యది ప్రస్తుత
మప్పటి కా మాటలాడి యన్యులమనముల్
నొప్పింపక తానొచ్చక
తప్పించుక తిరుగువాఁడు ధన్యుఁడు సుమతీ;
19. ఎప్పుడుఁదప్పులు వెదకెడు
సప్పురుషుని గొల్వఁగూడదది యెల్లన్నన్
సర్పంబు పడగవీడను
గప్ప వసించినవిధంబు గదరా సుమతీ;
20. ఎప్పుడు సంపద గలిగిన
నప్పుడు బంధువులు వత్తు రది యెల్లన్నన్
దెప్పలుగఁ జెఱుపు నిండినఁ
గప్పలు పదివేలుచేరుఁ గదరా సుమతీ;

17. కపటం మధురం పూర్వమిజ్జవద్దృశ్యతే జనైః ।
పౌరోభాగ్యాన్నిజం రూపం వ్యసక్తి సుమతేఽస్తతః॥

18. యదా యదుచితం చాకళ్యం చిత్తచోత్సాహ పరా స్మయః ।
క్లిశ్నాతి క్లిశ్యతే వాపి స్వయం స సుమతే కృతీ॥

19. రంద్రాన్వేషపరం నిత్యం నోపసర్వేత్ కదాచన ।
భేకః ఫణిఫణాచ్ఛాయాం శ్రయతే సుమతే కిము॥

20. ఆయాన్తి సహ సంవద్భిః బాన్ధవా బహులా భువి ।
జలపూర్ణే సహస్రాణి భేకాన్యుః సుమతే హదే॥

21. ఏఱకుమీ కనుగాయలు
 డూఱకుమీ బంధుజనుల దోషమునుమ్మీ
 పాఱకుమీ రణమందున
 మీఱకుమీ గురువులాఱు మేదిని సుమతీ!
22. ఒక యూరికి నొక కరణము
 నొక తీర్పరియైనఁగాక నొగిఁ దఱుచై న॥
 గకవికలు గాకయుండునె
 సకలంబును గొట్టువడక సహజము సుమతీ!
23. ఒల్ల నిసతి నొల్ల నిపతి
 నొల్లని చెలికాని విడువనొల్లనివాఁడే
 గొల్లండుగాక ధరలో
 గొల్లండును గొల్లఁదొనె గుణమున సుమతీ!
24. ఓడల బండ్లును వచ్చును
 ఓడలు నాబండ్లమీఁద నొప్పుగ వచ్చు॥
 ఓడలు బండ్లును వలెనే
 వాడంబడుఁ గలిమిలేమి వసుధను సుమతీ!

21. ఇంఘునిండా న కర్తవ్యా నాపక్వఫలసంచయః ।
పలాయసం తథా యుద్ధే ధిక్కారః సుమతే గురోః॥
22. ఏకోఽధికారీ నిర్ణేతా చైకో గ్రామే భవేద్యది ।
ఉభం రుద్ర పదం ధత్తేనర్థన్తు సుమతేనృథా॥
23. నాగిణో జిహ్వంతే జాయస్వామిసుహృజ్జనాః ।
యేన గోపః స ఏవ స్యాత్ జాత్యా వ సుమతే న నః॥
24. ఉహ్యతే శకదో నావా శకచేన తథా చ నౌః ।
తయోరివ నృణాం స్యాతాం సుమతే హ్యుచ్ఛనీచతే॥

25. కడు బలవంతుండై నను
బుడమినిఁ బ్రాయంపుటాలిఁ బట్టిన యింటం
టడవుండ నిచ్చెనేనియుఁ
బడువుగఁ సంగటికిఁ దానె పంపును సుమతీః
26. కనకపు సింహాసనమున
కునకముఁ గూర్చుండఁబెట్టి కుభలగ్నమునం
దొనరఁగఁ బట్టముఁ గట్టిన
పెనుకటి గుణమేల మాను వినురా సుమతీః
27. కప్పకు నొరగాలై నను
సర్పమునకు రోగమైన సతి తులువై నఁ
ముప్పున దరిద్రుడై నను
దప్పదు మఱి దుఃఖమగుట తథ్యము సుమతీః
28. కమలములు నీచఁ బాసినఁ
గమలావృత్తిని రక్తిసోకి కమలినభంగిఁ
దమతమ నెలవులఁ దప్పినఁ
దమమిత్రులు శత్రులౌట తథ్యము సుమతీః

25. యోగ్యోఽరోతి యువతేః చిరం జ్ఞాతికులే ప్రితిమ్ ।
ప్రేషయత్యాపణం వృత్తైః చారిణ్కాః సుమతే స తామ్ ॥

26. కుభలగ్నేఽభిషిక్తోఽపి హేమసింహాసనే వరే ।
కుసకః కిం విజహ్యేత్ స్వం సుమతే హర్షవర్తనమ్ ॥

27. మంధూకన్యైకపాదత్వం రోగః సర్పస్య వార్ధకే ।
దారిద్ర్యం కులటా ధార్యా సుమతే దుఃఖహేతవః ॥

28. జలజం సలిలాదృష్టం హ్లానంస్యాన్మిత్రరశ్మిభిః
స్థానచ్యుతస్య మిత్రాణి భవన్తి సుమతేఽరయః ॥

29. కరణము కరణము సమ్మిస
 పురజాంతక మౌచుగాని మనలేడు మమీ
 కరణము తనసరి కరణము
 మరి సమ్మక మమ్మిక మనవదె నుమతీ:
30. కరణముల ననుసరింపక
 పరసంబునఁ దిన్నతిండి చికటించుఁ జూమీ
 యిరుమనఁ గంచెనఁ బెట్టక
 పరమేశుని బండియైనఁ బారదు నుమతీ:
31. కరణము సాదె యున్నను
 గరి మదముడిగినను బాము కఱవకయున్నా
 ధరఁ దేలు మీఱకున్నను
 గర మరుదుగ లెక్కఁగొనరు గదరా మమతీ:
32. కనుగాయఁ గఱచి చూచిన
 మనలకఁ దనయొగరుగాక మధురంబగునా
 వన గలుగు యువతు బుండఁగఁ
 బసిబాలలఁ బొందువాఁడు పశువుర నుమతీ:

29. కరిణో మరణం గచ్ఛేద్భిక్షసకా కరణాస్తరమ్।
ఉచిషుః సజాతీయం బ్రతీయాత్ సుమతే న సః॥

30. కరణేన సమం వైరాత్ జీర్ణస్త్రిష్టం న భాదిరమ్।
బ్రహ్మహోఽన్నేహస్త్రిష్టాక్షో న భావేత్సుమతే రథః॥

31. కరణః సుజనో, హస్తీ మదహీనోఽదళస్సహిః
వృశ్చకోఽక్షతికారీ చ న గణ్యాః సుమతే భువి॥

32. అపక్వం స్యాత్ఫలం దష్టం కషాయం మధురం న తు।
సతీమ తరుణీష్విప్సన్నప్రౌఢాః సుమతే పఠః॥

33. తపిగానివాని వ్రాతయు
 నవరసధావములులేని నాతుల వలపున్
 దవిలిచనుపందినేయని
 వివిధాయుధ కౌశలంబు వృథరా సుమతీ:
34. వాడుసుమీ దున్నంగతి
 పోడుసుమీ కీర్తికాంత పొందిన పిదపన్
 వాడుసుమీ యప్పిచ్చుట
 లేడుసుమీ సతులవలపు లేకము సుమతీ:
35. కాముకుఁడు తనిసి విడిచిన
 కోమలిఁ బరవిటుఁడు గవయఁ గోరుటయెల్లఁ
 బ్రేమమునఁ జెఱుకు పిప్పికిఁ
 చీమలు వెనఁమూఁగినట్లు సిద్ధము సుమతీ:
36. కారణములేని నగవును
 బేరణములు లేనిలేమ పృథివీస్థలిలోఁ
 బూరణము లేని బూరెయు
 వీరణమును లేని పెండ్లి వృథరా సుమతీ:

33. అకపే రచనా, ప్రీతాం రక్తిగ్భవవియోజితా।
శరో ధావతి కోలే చాప్యసిద్ధః సుమతే వృధా॥

34. న స్నేహో దుర్జనైః సార్థం న నాశః కీర్తినంపదః।
స క్లామ్యత్వమృణం దాతుః న రాగః సుమతే త్రియః॥

35. అన్యభక్తాం త్రియం భోక్తుమిచ్ఛన్నస్యవిభః సమః
పిపిలై రుపగచ్ఛద్భిః పిష్టేక్షం సుమతే రసాత్॥

36. హాసో నిర్దేతుకో వ్యర్థో యోషా చాధృతకంచుకా।
పూరణేన వినా పూబోఽవ్యతార్కః సుమతే మహాః॥

37. పుంకాంతతోడ నెప్పుడుఁ
గలహింపకు వట్టితప్పు ఘటియింపకుమీ
పలరంతకంతి కన్నీ
వొలికెన సిరియింపసుండ నొల్లదు సుమతీ:
38. కూరిమి కలదినములలో
నేరములెన్నఁడును గలుగనేరవు మఱి యా
కూరిమి విరసంబై నను
నేరములే తోచుచుండు నిక్కము సుమతీ:
39. కొంచెవునరు నంగతిచే
నంచితముగఁ గీడువచ్చు నది యెట్లన్నఁ
గించిత్తు నల్లి కుట్టిన
మంచమునకుఁ దిట్లువచ్చు మహిలో సుమతీ:
40. కొక్కొకమెల్లఁ జదివినఁ
జక్కనివాడైన రాజచంద్రుండైనఁ
మిక్కిలి రొక్కము లియ్యకఁ
జిక్కదురా వారకాంత సిద్ధము సుమతీ:

37. కులస్త్రీభు న పైరం స్కాత్ న తాసామదవాదసమ్।
ప్రియోఽశ్ర పతిరం గేహే జ్ఞాదేత్ సుమతే ద్రియమ్॥

38. కాతే స్నేహమయే దోషో గుణకక్షం విగాహతే।
వై పరీర్త్య గుణస్యాపి దోషతా సుమతే భవేత్॥

39. ధ్రువం పీచసరస్నేహో దనర్థః ప్రభవేద్భువి।
మఞ్చో మత్కుణదంశాద్ధి నింద్యతాం సుమతే ప్రజేత్॥

40. కామశాస్త్రవినిష్ఠాతో రాజేన్దుః సున్దరోఽపి సఖా।
పఞ్కాజ్ఞానాం వినా పఞ్కం లభతే సుమతే కథమ్॥

41. కొఱగాని కొడుకు పుట్టిన
గొఱగామియెకాదు తండ్రి గుణములఁ జెఱుచుకా
జెఱుకుతుద వెన్ను పుట్టిన
జెఱుకునఁ దీపెల్లఁజెఱుచు నిద్దము సుమతీ!
42. కోమలి విశ్వానంబును
చాములతోఁ జెలిమి యన్యభామలవలపున్
వేముల తియ్యఁదనంబును
భూమీకుల నమ్మికలును బొంకుర సుమతీ!
43. గడనగల మగనిఁ జూచిన
నడుగులరుసు మడుఁగులిడుదు రతివలు తమలో
గడనుడుగు మగనిఁ జూచిన
నడపీనుఁగు వచ్చెననుచు నగుదురు సుమతీ!
44. చింతింపకు గడచినపని
కింతులు వలతురని నమ్మకెంతయు మదిలో
సంతఃపుర కాంతలతో
మంతనములు మానుమదియె మతముర సుమతీ!

41. సంజాతస్తనయో వ్యర్థః సర్వాన్ హస్తై గురోర్గుణాన్।
మాధుర్యం మంజరీవేక్షోః సకలం సుమతే శ్రుణు॥

42. ప్రేమిత్వానః ఫలస్నేహశ్చాస్మకాస్తానురక్తతా।
పిత్వా నిమ్బస్య మాధుర్యం సృషాణాం సుమతే పచః॥

43. అర్జితారం పతిం యోషా మానయ త్యుపచారతః।
మన్యతే తు దరిద్రం తం జంగమం సుమతే శవమ్॥

44. మానుశోచీ రతీతం త్వం మా శ్రద్ధాః కామినీరతిమ్।
మావరోధజన్తై ర్గుప్తం భాషణం సుమతే కృతాః॥

45. చీమలు పెట్టిన పుష్పలు
హాముల కిరవైన యట్లు పామరుఁడు తగన్
హేమంబుఁ గూడఁబెట్టిన
భూమీశుల పాలఁజేరు భువిలో సుమతీ:
46. చుట్టములు గానివారలు
చుట్టములము నీకబంచు సొంపుదలిర్పన్
నెట్టుకొని యాశ్రయింతురు
గట్టిగ ద్రవ్యంబు కలుగఁ గదరా సుమతీ:
47. చేతులకుఁ దొడవు దానము
భూలలనాధులకుఁ దొడవు బొంకమి ధరలో
సీతీయ తొడవెవ్వారికి
నాతికి మానంబు తొడవు నయముగ సుమతీ:
48. పడవోర్వక యొడ లోర్వక
కడువేగం బడిచిపడినఁ గార్యంబగునే
తడవోర్చిన నొడలోర్చినఁ
జెడిపోయిన కార్యమెల్లఁ జేకురు సుమతీ:

- 15) పిపీలన్మీరా యాంతి వల్మీకాః పజినాం వశమ్ |
 చాక్షేస్సజ్జితం శిర్షం సుమతే నృపసాచ్ఛవేత్ ||
- 16) అబన్ధుం భనిసం బంధుం శ్రయస్త్వయై న నా ఇహ |
 అభనోఽబన్ధువదృష్టః పద్మతే సుమతే సరైః ||
- 17) హస్తయోర్భూషణం దానం భూభృతాం సత్యభాషణమ్ |
 పాతివ్రత్యం తథా స్త్రీజాం సర్వేషాం సుమతే నయః ||
- 18) కాలాత్యయతనూతాపానహిష్ణోః న ఫలోదయః |
 సోఢన్యైశ్చవిలంబేన సుమతే సప్తమాష్యతే ||

19. తనకోపమె తనశత్రువు
 తన శాంతమె తనకురత్త దయచుట్టంబౌ
 తన సంతోషమె స్వర్గము
 తన దుఃఖమె నరకమండ్రు తథ్యము సుమతీ;

20. చిన్మూర్తి తపనీతనమును
 దనపుత్రుని విద్య పెంపుఁ దనసతిరూపున్
 దన పెరటిచెట్టు మందును
 మనసున వర్ణింపరెట్టి మనుజులు సుమతీ;

21. తన కలిమి యింద్రధోగము
 తన లేమియె సర్వలోక దారిద్ర్యంబున్
 దనచావు జగత్ప్రళయము
 తనువలచిన యదియె రంభ తథ్యము సుమతీ;

22. తనవారు లేనిచోటను
 జనవింతుక లేనిచోట జగడముచోటన్
 అనుమాన మైనచోటను
 మనుజునకును నిలువఁదగదు మహిలో సుమతీ;

10. కోవ పీఠ స్ఫుటియోఽరిః, శాస్త్రే రజః, రథా వరూః।
 ఎస్థుః, కుష్టేర్భవేర్హ్వయోః సెరియస్సుమితే చృఢా॥

11. కపస్త్వీయం సతీయాపం వై ముషణం రిసయస్య చ।
 ఓషధిః ప్రాజ్ఞానస్థా చ, న స్తుర్భూః సుమతే జన్తైః॥

12. స్వసంపస్మమవచ్ఛోగః స్వదుఃఖం స్వర్దరిద్రతా।
 స్వమృత్యుర్జగతామంతః స్వప్రియా సుమతేఽప్సరాః

13. దేశే విరహితే స్వీయైః నిస్సేహే కలహాతులే।
 సంశయస్యాస్పదే వాసి న స్థేయం సుమతే జన్తైః॥

౧౫. తమలము వేయని నోరును
రమణుల చనుమొసలమీద రాయనిమేనుకా
గమలములు లేనికొలఁకును
హిమభాముఁడు లేనిరాత్రి హీనము సుమతీ:

౧౬. తలనుండు విషము ఫణిదీని
వెలయంగాఁ దోకనుండు వృశ్చికమునకున్
దలతోక యనక యుండును
భలునకు నిలువెల్ల విషము గదరా సుమతీ:

౧౭. తలపొడుగు ధనముఁ జోసిన
వెలయాలికి నిజములేదు వివరింపంగా
దలఁదడవి జాన జేసిన
వెలయాలిని నమ్మరాదు వినరా సుమతీ:

౧౮. తలమాసిన నొలుమాసిన
వలువలు మాసినను బ్రాణవల్లభునై నన్
గులకాంతలై న రోతుఁరు
తిలకింపఁగ భూమిలోనఁ దిరముగ సుమతీ:

౧౦. అరామ్భాలం ముఖం గాత్రమభ్యుష్టరదణీ స్తనమ్।
పద్మహీనో హ్రదో రాత్రిః నిశ్చన్ద్రః సుమతే వృథా॥

౧1. విషం స్యాత్పణినో మూర్ఛి పుచ్ఛాగ్రే వృశ్చికస్య చ।
అచూడపాదం సర్వత్ర ఖలస్య సుమతే విషమ్॥

౧౨. దత్తేఽవ్యర్థే శిరోదఘ్నే గణికాయా న సత్యతా।
శిరసా శపమానాం తాం వ్రతీయాత్ సుమతే న హి॥

౧౩. అకృత్తకేశం చాస్నాతం మలోపహతవాససమ్।
అపి ప్రియం జుగుప్సంతే సుమతేఽపి కులాజ్జనాః॥

57. తానసుభవింపనర్థము
మానవపతిఁ జేరుఁగొంత మఱి భూగతమౌఁ
గానల సీగలు కూర్చిన
తేనియ యొరుఁ జేరునట్లు తిరముగ నుమతీః
58. యగ్గరఁ గొందెము చెప్పెడు
ప్రెగ్గడ పలుకులకు రాజు ప్రియుఁడై మఱి చా
నెగ్గు ప్రజ కాచరించుట
బొగ్గులకై కల్పరిరువుఁ బొడుచుట నుమతీః
59. ధనపతిసఖుఁడై యుండియు
నెనయంగా శివుఁడు భిక్షమెత్తఁగవలనె
దనవారి కెంత గలిగినఁ
దనభాగ్యమె తనకుఁగాక తథ్యము నుమతీః
60. ధీరులకుఁ జేయుమేలది
సారంబగు నాధికేశసలిలము భంగి
గారవమును మఱి మీదట
భూరిసుఖావహము నగును భువిలో నుమతీః

౧౦. అశ్వనాసుపదుక్తోఽర్థో ఘావతిం చ భువం వ్రజేత్ |
మత్తీతాసంచితం హ్యేతి సుమతేఽస్మవశం మధు॥

౧౧. సృపః కర్ణేఽపామాత్యవాగ్నిర్యో బాధతే ప్రణాః |
స నిధక్షతి కల్పద్రుం సుమతే ఔరతారణాత్॥

౧౨. ధనదేఽపి సుహృద్వర్యే భై క్షవరైవ ధూర్జపేః
స్వీయానాం విభవేనల్పే స్వభాగ్యం సుమతే స్వకమ్॥

౧౩. కరోత్యుపకృతో ధీరః శతావృత్తం ప్రతిప్రియమ్ |
దత్తే ఔరాంబుసంసిక్తో లాజ్ఞలీ సుమతే సుధామ్॥

61. సమీపకుమీ తెరువొక్కటఁ
గుడువకుమీ శత్రునింబఁ గూరిమితోడన్
ముడువకుమీ పరధనముల
నుడువకుమీ యొరులమనసు నొవ్వగ నుమతీ:
62. నమ్మకు నుంకరి జూదరి
నమ్మకు మగసాలివాని నటువెలయాలిన్
నమ్మకు మంగడి వానిని
నమ్మకుమీ వామహస్తు నవనిని నుమతీ:
63. నయమునఁ బాలుసు ద్రావరు
భయమునను విషమ్మునైన భక్షింతురుగా
నయమెంత దోషకారియొ
భయమే చూపంగవలయు బాగుగ నుమతీ:
64. నవరస భావాలంకృత
కవితాగోష్ఠియును మధురగానంబును దా
నవిచేకి కెంత జెప్పిన
జెవిటికి సంకూదినట్లు సిద్ధము నుమతీ:

61. స పన్దనం వ్రజేదేకో నాద్యాచ్చత్రుగృహే రసాత్,
నాచదీత పరస్వం చ నాప్రియం సుమతే భజేత్॥

62 కరగ్రాహో ద్యూతికరః స్వర్ణతారః పక్షాన్మనా,
వామహస్తః వజాతీవః శ్రద్ధేయాః సుమతే స వి॥

63. న పాయయేర్పయః సామ్నా విషం దండాత్తుభోజయేత్
దుర్బలం సామ దండస్తు ప్రబలః సుమతే ధ్రువమ్॥

64. రసవత్కవితాగోష్ఠీ శ్రావ్యగానం చ పన్నిధౌ,
అజ్ఞస్య బధిరన్యేవ సుమతే శంఖనాదనమ్॥

65. నవ్వకుమీ సభలోపల
 నవ్వకుమీ తల్లిదండ్రీ నరనాథులతోన్
 నవ్వకుమీ పరసతితో
 నవ్వకుమీ విప్రవరుల నయమిది సుమతీ;
66. సీరే ప్రాణాధారము
 నోరే రసభరితమైన నుడువుల కెల్లన్
 నారే నరులకు రత్నము
 చీరే శృంగారమండ్రు సిద్ధము సుమతీ;
67. పగవల దెవ్వరితోడను
 వగవంగా వలదు లేమివచ్చినపిదపన్
 దెగనాడవలదు సభలను
 మగువకు మనసీయవలదు మహిలో సుమతీ;
68. పతికడకుఁ దన్నుఁ గూర్చిన
 సతికడకును పేల్చుకడకు సద్గురుకడకున్
 సుతుకడకు రిత్తచేతుల
 మతిమంతులు చనదు నీతిమార్గము సుమతీ;

65. సభాయాం న హనేత్పిత్రోః సన్నిధౌ చ మహీక్షితః
పరసత్త్వా న హాసః స్మాత్ న హనేత్ సుమతే ద్విజమ్॥

66. జీవితస్య జలం మూలం ముఖం చ రసవద్గిరామ్।
నారీ భూషా నరాజాం చ నారీజాం సుమతేఽఘ్నరమ్॥

67. న కేనాపి భవేద్వైరం నానుశోచేద్దరిద్రతామ్।
న గోష్యాం పరుషం భాష్యం ప్రీలౌల్యం సుమతే త్యజ॥

68. రిక్తహస్తేన నోపేయాద్దైవతం భూపతిం గురమ్।
ప్రేయసీం తనయం ధీమాన్ అవేపుః సుమతే శుభమ్॥

69. పనిచేయు నెడల దాసియు
 ససుభవమున రంభ మంత్రి యాలోచనలన్
 దసభు క్తియెడలఁ దల్లియు
 ననఁ దన కులకాంతయుండ నగురా సుమతీః
70. పరసారీ సోదరుడై
 పరధనముల కానపడక పరులకు హితుడై
 పరులు దను బొగడ నెగడక
 పరులలిగిన నలుగనతఁడు పరముఁడు సుమతీః
71. పరసతి కూటమిఁ గోరకు
 పరధనముల కానపడకు పరునెంచకుమీ
 సరిగావి గోష్ఠిజేయకు
 నిరిచెడి చుట్టంబుకడకుఁ జేరకు సుమతీః
72. పరసతుల గోష్ఠినుండిన
 పురుషుఁడు గాంగేయుఁడైన భువి నిందపడున్
 గరిత సుశీలయయైనను
 బరునంగతినున్న నిందలపాలగు సుమతీః

(9) కార్యే చాపీ రతౌ రంభా సచివా మంత్రజేష్ఠపి।
పోషజే జననీ చాపి పుంసఃస్సాత్సుమతే సతీ॥

70. సోదరః పరనారీణాం తుష్టః పరహితే రతః।
స్తుతినిండానమో యస్స సుమతే పురుషోత్తమః॥

71. మా రణ్యస్వ పరశ్రీషు పరస్వాని చ మా గృధః
మా పానపభాషస్వ మార్థతాం సుమతేఽధమః

72. భీష్మోఽవ్యన్యసతీ గోష్ఠ్యా భువి నిందాం ప్రపద్యతే।
తదైవాస్త్యపతౌ వాసాత్సుమతే శీలవత్యపి॥

73. పరు నాత్మదలఁచు సతి విడు

పలుమాటలు పలుకుసుతుల మన్నింపకుమీ

వెఱపెఱుఁగని భటునేలకు

తఱచుగ సతిఁగవయబోకు తగదుర సుమతీ;

74. పరులకు స్వేచ్ఛము నెప్పకు

పొరుగింద్లకుఁ బనులులేక పోవకుమెప్పుడు

బరుగదిన సతిగవయకు

మెఱిఁగియుఁ బిరునె న హయము నెక్కకు సుమతీ;

75. పర్వముల సతులఁగవయకు

ముర్వీశ్వరు కరుణనమ్మి యుబ్బకు మదిలో

గర్వింప నాలిఁబెంపకు

నిర్వహణము లేనిచోట నిలువకు సుమతీ;

76. పలుదోమి చేయువిడియము

తలగడిగిన నాటినిద్ర తరుణులతోడన్

బొలయలుక నాటికూటమి

వెలయింతని చెప్పరాదు వినురా సుమతీ;

73. జహోహ్యన్తహృదం భార్యం మా ప్రతీపం సుతం భజ।
అవిదేయం భవం మా గాః స్త్రీలౌల్యం సుమతే జహీ॥

74. మావిష్కార్షీర్మతింస్వయాం మా గమోఽన్యంనిరర్థకమ్
మాఽఽరంసీః పరదావాన్మా దృప్తాశ్వం సుమతే భజ॥

75. భార్యంపర్వసు నోపేయాత్ నహృష్యేద్దయయాప్రభోః।
న లాలయేత్ కలత్రం చ న తిషేత్ సుమతేఽపదే॥

76. ధౌతద స్తస్య తామ్బూలం మానిన్యో నహ సంగమః
అభ్యక్తస్నాతసు ప్తిశ్చ సుమతే వర్జనాతిగాః॥

77. పాపెఱుఁగనిపతి కొలువును
 గూఁపంబున కెఱుకపడని కోమలి రతియు
 బేఱెత్తఁజేయు చెలిమియు
 నేటికి నెదురీదిసట్టు లెన్నఁగ సుమతీ:
78. పాలసుగలసిన జలమును
 బాలవిధంబుననె యుండుఁ బరికింపంగఁ
 బాలచవిఁ జెఱుచుఁ గావునఁ
 బాలసుఁడగు చానిపొందు వలదుర సుమతీ:
79. పాలసునక్తె న యావద
 జాలింబడి తీర్పఁదగదు సర్వజ్ఞునకున్
 దేలగ్నిఁబడఁగఁ బట్టిన
 మేఱెఱుఁగునె మీఁటుఁగాక మేదిని సుమతీ:
80. పిలువని పనులకుఁ బోవుట
 కలియని సతిరతియు రాజు గానని కొలువు
 బిలువని పేరంటంబును
 ఫలవని చెలిమియును జేయవలదుర సుమతీ:

77. నేనాఽన్తేశపదః పశ్యుః ముగ్ధాయా యోషితో రరిః।
అర్కరాభంజనః స్నేహః ప్రతిః సుమతే వ్లుచమ్॥

78. సరిలం కీరనమ్మిత్రం కీరవద్భాసితే బహిః।
భంజయేత్తు రసం తస్య తదైవ సుమతే బలః॥

79. స తదావ్యుపకుర్వీత దుష్టమావద్యశం గతమ్।
వృశ్చికో రక్షితోఽప్యగ్నోః స దశేత్ సుమతే కిము॥

80. ఆయాచితచిక్కిర్వత్సం అరక్తతరుణీరతిః।
వహ్న్య కింధూపనేవా చ సుమతేఽనార్యనంగతిః॥

81. పురికిని బ్రాణము కోమటి
 వరికిని బ్రాణంబు నీరు వసుమతిలోనన్
 గరికిని బ్రాణము తొండము
 సిరికిని బ్రాణంబు మగువ సిద్ధము సుమతీ:

82. పులిపాలు తెచ్చియిచ్చిన
 నలవడఁగా గుండెఁగోసి యుణచేనిదిసకా
 దలపొడుగు భనముఁ జోసెన
 వెలయాదికిఁ గూర్చిలేదు వెనుకా సుమతీ:

83. పెట్టిన దిసములలోఁల
 నట్టడపులకై నుపిచ్చి నానార్థములుకా
 పెట్టని దిసములఁ గనుకపు
 గట్టెక్కిన నేమిరేదుగదరా సుమతీ:

84. పొరుగునఁ బగవఁడుండిన
 నిరవొందగ వ్రాతగాఁదె యేలికయైనన్
 ధరఁగాపు కొండెమాడినఁ
 గరణాలకు బ్రతుకులేదుగదరా సుమతీ:

81. పత్తనస్య నజీక్ష్వాణాః కలమస్య జలం తథా ।
కరిణశ్చ రహో యోషా సంకటః సుమతే భువి॥

82. దదద్వ్యాప్రుపయః చిత్త్వా హృదయం చార్పయన్ కరే ।
యచ్ఛన్ భూరిధనం జేక్యాం సుమతే నైవ రంజయేత్॥

83. ఆయాన్త్యేహటవీమధ్యం సర్వార్థాః సుముఖే విధౌ ।
మేవావపి న లభ్యాస్తే సుమతే విముఖే విధౌ॥

84. ప్రాతివేశ్యే నరే శత్రౌ వ్యచహరచజే ప్రథా ।
దృషితే పిశునే నాశః సుమతే రరణస్య హి॥

85. బంగారు కుదుచఁబెట్టుకు
సంగరమునఁ బాటిపోకు పరసుఁడవగుచో
అంగడి పెచ్చములాడకు
పెంగులితోఁ జెలిమివలదు వినుచా సుమతీ:
86. బలవంతుఁడ నాకేమని
పలుపురతో నిగ్రహించి పలుకుట మేలా
బలవంతుడైన నర్పము
బలిచీమల చేతఁజిక్కి చావదె సుమతీ:
87. మండలపతి సముఖంబున
మెందైన ప్రధానిలేక మెలఁగుట యెల్లఁగా
గొండంత మదపుడేనుఁగు
తొండము లేకుండినట్లు దోచుర సుమతీ:
88. మంత్రిగలవాని రాజ్యము
తంత్రము చెడకుండ నిలుచుఁ దఱచుగ ధరలో
మంత్రివిహీనుని రాజ్యము
జంత్రపుఁగీలూడినట్లు చొకర సుమతీ:

86 మా గ్రహీష్ట్యంబుణం హేమ్నా మాపరాయస్స సంసరే।
మా శ్రీరార్థమృణం వాదీః మా నభ్యం సుమతేఽసతా॥

86. కిం మే బలవత్కృష్ణమితి మా బహ్నిచిర్భవ।
పిపిలికానశం ప్రాప్తో యియతే సుమతే ఫణీ॥

87 సచివేన వినాభూతో భూడానిః సదృశో ధ్రువః॥
కుణ్డాదణ్డవిహీనేన కరిణా సుమతే శృణు॥

88. సామాత్యం భూభృతోరాజ్యంమంత్రగుప్తేః స్థిరంభవేత్।
యథాజ్ఞవికలం యన్త్రం సుమతేఽస్యత్తు నీదతి॥

89. మానకుఁ బ్రాణము నర్పము
 హోయకుఁ బ్రాణంబు నుభయకోటి భరిత్రీ
 దోటికిఁ బ్రాణము మానము
 చీటికిఁ బ్రాణంబు వ్రాట సిద్ధము నుమతీ!
90. మానఘనుఁ దాత్పర్యతి చెడి
 హీనుఁడగుచాని నాశ్రయించుచు యెల్లకా
 మానెఁడు కలముల లోపల
 నేనుఁగు మెయి దాఁచినట్లు చెఱుఁగము నుమతీ!
91. రా పొమ్మని పిలువని యా
 భూపాలునిఁ గొల్వ భుక్తిముక్తులుగఁజే
 దీవంబు లేనియింపను
 జేవుణికిఁగ్లాడినట్లు సిద్ధము నుమతీ!
92. రూపించి పలికి చొంకకు
 ప్రాసగుచుద్దంబునెగ్గు పలుకకు మదిలోఁ
 గోపించు రాజుఁ గొల్వకు
 సాపపుదేశంబు సొరకు పదిలము నుమతీ!

౧౧. శేషవరం కవచం స్వర్ణం రాజమర్గం రక్షణం
ద్రిమో మానసః స్వహస్తశ్చ రేఖా నిమతే ముని॥

౧౨. మానో దివ్యధృతి ర్నిత మాత్రయశా వృత్తతే ఘటి
ప్రస్థమాత్రే జలే గూహశా సుమతే స్వమివ ద్విపా॥

౧౩. అనాదరపతో రాజ్ఞో భుక్తిముక్తి స సేవయా
స హ్యదీపద్యుతౌ శేహ సుమతే రతివిభ్రమాః॥

౧౪. ఘోర్వృత్తం నాస్యధాకుర్యాత్తునుహృద్యశివం వదేత్
న సేవేత నృపం చండం న దుష్టం సుమతే భద్రేత్॥

113. బావుగల వానికంటెను
 ధాపింపఁగ నీతిపరుఁడు బలవంతుండౌ
 గ్రాపంబంర గజంబును
 మాపటివఁ దెక్కినట్లు మహిలో సుమతీ:
114. పజుదైనఁ జేనుదున్నకు
 కఱవైనను బంధుజనుల కడకేగకుమీ
 పరులకు మర్మము నెప్పకు
 పిడికిరి దళవాయితనముఁ బెట్టకు సుమతీ:
115. పరిపంతు లేని యూరును
 దొరయుండని యూరు తోడు దొరకని తెరువున్
 ధరను జితిలేని గృహమును
 నరయంగా రుద్రభూమి యనఁదగు సుమతీ:
116. విసఁదగు నెవ్వరు నెప్పిన
 వినినంతనె వేగపడక వివరింపఁదగు
 గవి కల్గ నిజముఁ దెలిసిన
 మనుజుఁడెవో నీతిపరుఁడు మహిలో సుమతీ:

93. శారీరరజలోపేతాస్సీతిమాఞ్ బలివత్తరః।
అధోరణో నయేన్నాగం శైలాభం సుమతే పశమ్॥

94. అనూపం న కృషేద్దేశం న గచ్ఛేద్భస్మమాపది।
నాన్యం బ్రూయాత్స్వకం చిద్రం సఖీరోః సుమతే రణః॥

95. అసస్యోఽస్వామికో గ్రామో మార్గోఽనుచరవర్జితః।
దేశో భూపవిహీనశ్చ సుమతే రుద్రభాసమాః॥

96. శ్రోతవ్యం సర్వతో మర్త్యాత్ శ్రుతం సమ్యగ్విచారయేత్
నత్యాసత్యే తతో జానన్ కథ్యతే సుమతే సుచీః॥

97. పీడెము నేయని నోరును
జేదెల యధరామృతంబుఁ జెందని నోరుఁ
బాడంగరాని నోరును
బూడిద కిరవై న పాడుబొందర సుమతీ!
98. పెలయాలి వలనఁ గూరిమి
కలుగదు మఱి కలిగెనేనిఁ గదతేఱదుగా
పలువురు నడచెడు తెరువునఁ
బులు మొలవదు మొలిచెనేనిఁ బొదలదు సుమతీ!
99. శుభముల నొందని చదువులు
సఖినయమును రాగరసము నందనిపాటల్
అఖిలాషలేని కూటము
సభమెచ్చని మాటలెల్లఁ జప్పన సుమతీ!
100. సరసము విరసము కొఱకే
వరిపూర్ణ సుఖంబు లధికబాధలకొఱకే
పెరుగుట విరుగుటకొఱకే
ధరతగ్గుట హెచ్చుకొఱకే తథ్యము సుమతీ!

97. అనాస్పాదితతామ్బూలమపీకంలనాభరమ్।
అగాననిపుణం చాన్యం సభస్య సుమతే ఓలమ్॥
98. దేహ్యాయాః ప్రణయో న స్యాత్సంభూతోఽపి న చ స్థిరః
స రోహతి త్మణం మార్గే విసర్జేత్ సుమతే భవత్॥
99. అకల్యాణకరీ విద్యా గీతం చారసచర్వణమ్।
అనుత్సాహో సభా వ్యధాప్యసభ్యం సుమతే వచః॥
100. కలహాయ పరీహాసోః దుఃఖాయ సుఖసంతతిః।
హాసాయ చ భవేద్వృద్ధిః పాతో ర్థే సుమతే వృధే॥

101. మేకెంచని మాలిన్యుని
మాలను సగసాలవాని మంగలి హితుగా
నేలిన నరపతి రాజ్యము
నేలఁ గలసిపోవుఁగాని నెగడదు సుమతీ:
102. స్త్రీలయెడ వాదులాడకు
కాలరతోఁ జెలిమినేసి భాషింపకుమీ
మేల్లైన గుణము విడువకు
మేలినపతినిందనేయ కెన్నఁడు సుమతీ:
103. సిరి దా వచ్చిన వచ్చును
నలితముగ నారీకేశనలిలము భంగిఁ
సిరిదాఁ బోయినఁ బోవును
గర్జిమింగిన వెలగవండు కరణిని సుమతీ:
104. మది నొకని వలచియుండఁగ
మదిచెడి యొక్కూరవిటుఁడు మానక తిరుగుఁ
అది చిలుక పిల్లిపట్టినఁ
జదువునె యాపంజరమున జగతిని సుమతీ:

101. కృతఘ్నః స్వర్ణకారశ్చ చణ్డాలో నాపితస్తథా।
ప్రియో యస్య ప్రభో రాజ్యం సుమతే తస్య సశ్యతి॥
102. మా భూత్ ప్రీష్యపవాదస్తే మా సఖ్యం పురు బాలకైః।
ఆదేయా గుణితా, హేయా సుమతే స్వామిగర్హణా॥
103. ఆయాత్యేవ స్వయం సంపన్నారికేకజలం యథా।
అపైతి కరిణా జగ్ధం కపిత్థం సుమతే యథా॥
104. ఆన్యాసక్తాం ప్రియం మూఢస్తామ్యతీప్సకా ముధా విటః।
కిం విదాలవశ శ్చారు సంలసేత్ సుమతే శుకః॥

105. పుత్రోత్సాహము తండ్రికిఁ
 బుత్రుఁడు జన్మించినపుడె పుట్టదు జనులా
 పుత్రునిఁ గనుగొని పొగడగఁ
 బుత్రోత్సాహంబు నాఁడు పొందుర సుమతీః
106. వెలయాలు నేయు బాసలు
 వెలయగ సగసాలిపొందు వెలమలచెలిమిన్
 గలలోనఁ గన్నకలిమియు
 విలసితముగ సమ్మదాదు వినురా సుమతీః
107. వేసరపు జాతిగానీ
 వీసముఁ దాఁ జేయనట్టి వెంగలిగానీ
 దానికొడుకై నఁగానీ
 కాసులు గలవాఁడె రాజు గదరా సుమతీః
108. సరపతులు మేరఁదప్పినఁ
 దిరమొప్పఁగ విభవ యింటఁ దీర్పరియైనన్
 గరణము వైదికుఁడైనను
 మరణాంతక మౌనుగాని మానదు సుమతీః

105. జన్మమాత్రాన్న తావన్తం పితా పుత్రస్స పిన్దతి।
హర్షం చన్య గుణాధిక్యా చ్ఛావన్తం సుమతే ఛవిః॥

106. వరాజ్ఞనాయాశ్మపథః స్వర్ణరారస్య సౌహృదమ్।
విభవః స్వప్నసిర్విష్టః శ్రద్ధేయః సుమతే స హి॥

107. జాయతా మన్వయే నీచే మాన్తు కార్కేషు దక్షతా।
దాసీపుత్రో భవేద్వాపి సంపన్నః సుమతే ప్రభుః॥

108. నిర్మల్యాదో మహిజానిః విధవా గృహునాయితాః।
కరణో వై దికశ్చాపి సుమతే మృత్యుదేవతా॥

అంధ్రీనిద్యుతిః పవేషుః
పద్మానిరాచనరోహితోపయం డి
గీర్వాణవాచి పరివృత్తి మవాపితాని
దోషాయదీహపరివర్తయితుర్నకర్తుః॥

శ్రీరస్తు
దేశభాషలందు తెలుగు లెస్స

వేమన శతకము (తెలుగు మూలము)

- 1 కం. శ్రీపదుమాపతి యగు నా
స్వామికి దాసుండనంగ జగములు పొగడక
వేమన యనియెడు పీరుడు
నేమంబునఁ జెప్పు దీని నిజముగ వేమా;
2. ఆ. అంకిలెఱిగి మాటలాడ నేర్చినయపై
పిన్నపెద్దతనము లెన్ననేల;
పిన్నచేతిదివ్వె పెద్దగా వెలుగదా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;
3. కం. అడుగఁదగువారి నడుగుట
యడినయెడం గొసరకుంట యీలేననఁగాఁ
గడునై వేదకయుండుట
యడిగెడువారలకు నీతి యగురా వేమా;

శ్రీ:

వాణీం భజతి గైర్వాణీమ్॥

పే మ న శ త త మ్

(అంధ్రా అనువాదః)

1. శంభోరుమాపతేర్దాస ఇతి పాత్రం జనస్తుతేః।
ఉవాచ వేమనోఽపిరో వేమేవం లోకమంగళమ్॥
2. యుక్తం విజ్ఞాయ వదతాం న వయోభేద ఈక్షితే।
జ్వలేద్బాలస్య దీపోఽపి శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥
3. యాచ్యంతాం యాచితుం యోగ్యా దత్తాత్కంక్ష్యం
న చాధికమ్।
అదదానో న చాభ్యర్థ్యః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

1. ఆ. అనుభు గానిచోట నధికులమనరాదు
కొంచెముండుటెల్ల కొడువ గాదు
కొండ యద్దమందుఁ గొంచెమై యుండదా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;
5. ఆ. అల్పబుద్ధివాని కధికారమిచ్చిన
దొడ్డవారి నెల్లఁ దొలఁగఁగొట్టుఁ
జెప్పుదినెడుఁగుక్క చెఱకుతీపెఱుఁగునా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;
6. ఆ. అల్పుఁడెపుడుఁ బల్కు నొడంబరముగాను
నజ్జనుండు పల్కుఁ జల్లగాను
కంచు మ్రోఁగునట్లు కనకంబు మ్రోఁగునా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;
7. ఆ. అరయఁ దఱచు కల్లల్లాడెడువారింట
వెడలకేల లక్ష్మి విశ్రమించు
నీరమోటికుండ నిలువనిచందాన
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;

1. నాస్థానేఽధికతా వాచ్యా నై చ్యోక్తేః స్మృత్యై స షతిః।
తేనాపిర్వేనధోఽల్పంస్మాత్ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

9. అల్పవీరధిరావస్థః సతో నిష్కానయేత్ భ్రువమ్।
చర్మ భుక్త్యై స చేక్షం శ్వా శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

6. అల్పో వదతి సాతోపం ప్రశాస్తం సజ్జనః పునః।
కాన్యవత్కిం స్సదేత్స్వర్ణం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

7. యే వదన్త్యనృతం శశ్వత్ తేషు లక్ష్మీ ర్నత్యహతిః।
యాదామ్భుః శిధిలే కుమ్భే శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

8. ఆ. అకటికిఁ దొలంగు నాచారవిధులెల్ల
చీకటికిఁ దొలంగుఁ జిత్తశుద్ధి
పేకటికిఁ దొలంగు వెనుకటి బిగువెల్ల
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

9. ఆ. అన్నమడుగువాని కన్నంబుఁ బెట్టిన
నీకుకిచ్చినంత హితము గాదె
లేనివానికడఁగ లేకంబు ఘనమగు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

10. ఆ. ఆత్మశుద్ధి లేని యాచారమది యేల
భాండశుద్ధి లేని పాకమేల
చిత్తశుద్ధి లేని శివపూజలేలరా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

11. ఆ. తీర్పనార్పలేని తీర్పరితనమును
కూర్పవిప్పలేని నేర్పుపనులు
పెట్టిపోయలేని వీరముల్ వ్యర్థముల్
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

9. అచారః క్షేధయాఽపైతి చిత్తశుద్ధిస్తమోభరాత్,
భూర్బుధైర్లం విపద్విశ్చ శ్రూయతాం వేమ విశ్వదా॥

9. దత్తం చేత్తుదితాయాస్స మిశ్నా యేవ సార్థకమ్,
రితాయేవ తృతం దానం శ్రూయతాం వేమ విశ్వదా॥

10. అల్పశుద్ధౌ కిమాచరాత్ చిత్తశుద్ధౌ శివార్చనాత్,
పాత్రాశుద్ధౌ ఫలం పాతాత్ శ్రూయతాం వేమ విశ్వదా॥

11. నిర్ణయాదక్షమాధ్యస్థ్యం ఘటనాపటునై పుణీ,
అదాతుస్సంభ్రమో వ్యర్థః శ్రూయతాం వేమ విశ్వదా॥

12. ఆ. ఆశ పాపజాతి యన్నింటికంటె నా
 యాసచేత యతులు మోసపోరె
 చూచి విడచువారు శుద్ధాత్ములెందైన
 విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!
13. ఓ. ఇచ్చెడువారల సంపద
 హెచ్చెడినే గాని లేమి యెట్లు కలుగురా
 నిచ్చెలమనీటిఁ జల్లిన
 విప్పలవిడి నూరుచుండు వినరా వేమా!
14. ఆ. ఇచ్చువానియొద్ద సీనివాఁడుండినఁ
 జచ్చుఁగాని యీవి సాగనీఁడు
 కల్పతరువుక్రింద గ్రచ్చచెట్టున్నట్టు
 విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!
15. ఆ. ఇంటిలోని ధనము నిది నాది యనుచును
 మంటిలోన దాఁచు మంకుజీవి
 కొంచుఁబోఁడు వెంట గుల్లకాసును రాదు
 విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!

12. ఆశా సర్వత్ర హాపిష్ఠా యః మోక్షసియా సదాః
ప్రాప్తత్యాగే విశుద్ధార్థా శ్రూయతాం వేమ విష్ణవః॥

13. పర్వతే విభవో దాతుః క్షీయతే స కళ్యాణః
కూపే తోయమివోద్ధారే శ్రూయతాం వేమ విష్ణవః॥

14. దాతుర్దాసమదాశా నైవిః ప్రాజ్ఞైర్వారయతే సదా
అతా దుష్టేన కల్పద్రోః శ్రూయతాం వేమ విష్ణవః॥

15. గృహే ధనం మమైవేతి అద్ధో రక్షతి భూతలే
న కాచోఽప్యేనమన్వేతి శ్రూయతాం వేమ విష్ణవః॥

16. ఆ. ఇసుము విరిగెనేని యిసుమాలు ముమ్మాలు
కాచి యతుకనేర్చుఁ గమ్మరీఁడు
మనసు విజిగెనేని మఱి యంబనేర్చునా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
17. ఆ. ఇమ్ము దప్పువేళ నెమ్మెలన్నియుఁ దప్పుఁ
గాలఁమొక్కరీతి గడుపవలయు
విజయుఁడనువుఁ దప్పి విరటుని గొల్వడా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
18. ఆ. ఇయ్యనతనిచేత నిప్పించుఁ దనప్రాప్తి
యిచ్చువానిచేత నీయనీదు
ఇయ్యఁ గైకొనంగ నీశ్వరుఁడే కర్త
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
19. ఆ. వట్టి శ్రమయ కాని వరమీకుఁడిచ్చునా
చేటు గలుగువేళఁ జేరి కొలువ
సుఖము గలుగువేళఁ జూడంగఁబడెనొకో
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

16. త్రేధా చ్ఛిన్నమయస్తప్తం లోహకారేణ యోజ్యతే
మనస్తు భిన్నం నైకంస్థాతే హ్రయతాం వేమ విశ్వాద॥

17. దైవలోపాత్ సుఖం నశ్యేత్ సమచిరః కతో భవేత్।
భృత్యోఽభూద్విపదా పార్థః హ్రయతాం వేమ విశ్వాద॥

18. అదాత్రా కారయన్ దానం దాత్రా దానవిపర్యయమ్।
అలంఘ్యా విధి నీకస్య హ్రయతాం వేమ విశ్వాద॥

19. ఈశ్వరో విషమే ధ్యాతో న ప్రసీదేత్ వృథా శ్రమః।
కుతోఽసౌ న సుభే దృష్టః హ్రయతాం వేమ విశ్వాద॥

20. ఆ. కులములోన నొకఁడు గుణహీనుఁడండినఁ
గులము చెడును వానిగుణమువలన
వెలయుచెఱకునందు వెన్ను వెడలిసట్లు
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ;

21. ఆ. ఓద్ధరింపఁ గలుగు నుత్తముండు కులంబు
మధ్యముండు దాని మాటఁ గనఁడు
అభముఁడైనవాఁడదంగింబు నొక్కఁడు
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ;

22. ఆ. ఉప్పుఁ గప్పురంబు నొక్కపోలికనుండుఁ
జాడఁజూడ రుచులజాడ వేఱు
పురుషులందుఁ బుణ్యపురుషులు వేఱయా
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ;

23. ఆ. ఋణమొనంగునాతఁడినుఁడగుఁ దోలుదొత్త
నదియు మరల నడుగ యముఁడుగ నగు
నప్పుఁ జేసి తీర్చనఱయని వారికి
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ;

21. సాధోరహాధుః సంహారః సాదయర్కభిలాష్పయమ్ |
మాధుర్కం మంజరీవేక్షోః హ్రూయతాం వేమ విశ్వాద ||

21. ఉద్ధరత్కర్తృమో వంశం ముద్భిమస్తమపేక్షితే |
అదమస్తదహఃకారీ హ్రూయతాం వేమ విశ్వాద ||

22. కర్పూరక్షరయోహపం తుల్యం భిన్నస్తు తద్రసః
పుణ్యసాపసరేష్వేసం హ్రూయతాం వేమ విశ్వాద ||

23. ఋణదానే భవేత్పూషా శోధనప్రార్థనే యమః |
ఉత్తమర్థోఽధమర్థస్య హ్రూయతాం వేమ విశ్వాద ||

24. ఆ. తత్త్వవేత్తగాక ధరలోనఁ దెలియఁడు
నిజము కల్ల రెండు నిక్కముగను
వినికి మాత్రగాని వివరింప వీలొనె
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

25. ఆ. ఆశ భూతమట్లు నాశించియుండఁగ
నరుఁడు పశముఁ దప్పి తిరుగుఁ దిరుగుఁ
గుక్కరేను దగును జక్కగానీయాశ
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

26. ఆ. ఎంత చదువుఁ జదివి యెన్నియో విన్నను
హీనుఁడవగుఱంబు మానలేడు
బొగ్గు పాలఁగడుగఁ బోవునా నైల్యంబు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

27. ఆ. ఒకనిఁ జెఱుతుమంచు నుల్లమందెంతురు
తమకుఁ గలుగుచేటుఁ దామెఱుంగక
తమ్ముఁ జెఱుచువాఁడు దైవంబు గాఁడొకో
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

24. సర్వానత్యే స విజ్ఞేయే అవచ్చిజ్ఞాత్మభిర్నయైః ।
న వ్యాభ్యేయే శ్రుతే ఏవ ప్రాయతే వేమ విశ్వద॥

25. ఆకాపికాచితావిష్టః బంధమీప్యవశో సరః ।
శున ఏవాచితాశేయం ప్రాయతే వేమ విశ్వద॥

26. అఙ్గతశ్రుతవేద్యోఽపి న నీచో దోషముజ్ఞతి ।
క్షీణైర్నైర్మమివాణౌరః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

27. యోగః చింతితేనృన్మస్త్వీయం తే నవిదుః శతః ।
కిం తే దైవమాతా న స్యుః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

28. ఆ ఎంతసేవఁ జేసి యేపాటు పడినను
రాచమూల సమ్మరాదురస్సు
పాములోడిపొందు పదివేలకై నను
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

29. ఆ. ఎద్దుకన్నఁ దెలియ నెనుబోతు తక్కువ
వివరమెఱిగి చూచు వృత్తియందు
నేర్చులేనివాని నెఱయోధుఁ డందురా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

30. ఆ. ఎద్దుకైనగాని యేడాది తెల్పిన
మాటఁ దెలిసి నడచు మర్మమెఱిగి
మొప్పె తెలియలేఁడు ముప్పదేండ్లకునైన
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

31. ఆ. ఎఱుఁగువానిఁ దెలుప నెవ్వఁడైనను జాలు
బమ్మ వసము గాదు బండఁదెలుప
నేటివంకఁదీర్చ నెవ్వరి తరమయా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

28. నేవ్యమాసం బహుక్లేశైః విశ్వాస్యం స హి రాజితమ్ ।
సర్పస్నేహో హి కత్సంగః శ్రూయరాం చేమ విశ్వద॥

29. ఊనా హి మహిషా గోభ్యో మూర్ఘత్వం తత్ర కారణమ్ ।
కథం స్యాత్ నిర్గుణో యోధః శ్రూయరాం చేమ విశ్వద॥

30. వినేయస్యాద్భుతీవర్తో వర్షేజై కేన శిక్షితః ।
న తు మూర్ఘః శతాబ్ధీభ్యః శ్రూయతాం చేమ విశ్వద॥

31. సర్వైర్ఘోర్భ్యో విజిజ్ఞాసుః మూర్ఘో న బ్రహ్మణా పునః ।
కేనావక్రా నదీ కార్యా శ్రూయతాం చేమ విశ్వద॥

౩౨. ఆ. ఏఱుదాఁటి మెట్టచేగిన వురుషుండు
పుట్టి సరకుఁ గొనక పోవుఁ గాచె
పసులు దీరినంతఁ బరులఁ బాటించునా
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!
౩౩. అ. చరమత్యమొక్కటావశ్యకంబెప్పు
దాన బలిమి నెంతయైనఁ గూడు
గడ్డిపెంటిఁబెట్టి కట్టరా యేనుంగు
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!
౩౪. ఆ. బదుప్రేళ్ళబలిమి హస్తంబు పనిఁ జేయు
నందొకటియు పీడ బొందిక చెడు
స్థియుఁచొకఁడు విడిన చెడుఁగదా పనిబల్మి
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!
౩౫. ఆ. ఎంతనేర్పుతోడ నేమేమి చదివినఁ
ఱింతలేని విద్య చిక్కఁబోదు
వంతగించి-మదివిఁ బరికించి చూడరా
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!

౩౨ తీర్ణో సదీం గరిః పారం స బోతిం గణయేన్నరః।
కృతాద్ధా విముఖా హి స్యుః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౩౩. ఐశమత్యమువేయం నః తక్షాన్ముః సర్వసమ్పదః।
గజబద్ధీ గుణస్తార్థః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౩౪. పంచాంగులీభిర్హస్తస్య చేష్టా స రేష్టికయా వినా।
స్వీయనాశే బలం సశ్యేత్ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౩౫. విద్యా స్యాస్వశీతాపి మృగ్యా సా చిస్తయోజ్జితా।
తత్త్వమేతద్విజాసీహి శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౩6. ఆ. ఓగు నోగు మెచ్చు నొసరంగ నజ్ఞానీ
భావమిచ్చి మెచ్చుఁ బరమలుబ్ధుఁ
బంది బురద మెచ్చుఁ బన్నీరు మెచ్చునా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

౩7. ఆ. దొనఁబంచునొక్కఁడాడిన మాటకుఁ
గాదఁబంచుఁ బలుక శ్శణముపట్టు
దాని నిలువఁదీయఁ దాతలు దిగవలె
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

౩8. ఆ. కండచక్రైరయును గలియఁ జాలోవ్వసినఁ
దఱిమి పాము తన్నుఁ దాఁకుఁ గాదె
కపటమున్నవానిఁ గనిపెట్టవలెనయా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

౩9. ఆ. కలిమి గలుగ సకలకులములకెక్కువ
కలిమి భోగభాగ్యములకు నెలవు
కలిమిలేనివాని కులమేమి కులమయా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

౩౬. ఆతార్కం రోచతేఽజ్ఞాయ యద్ధాయ సరసం పచః
పంతం సూతరబ్ధిందాయ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౩౭. అన్యేన స్థాపితం పక్షం క్షజే నైకేన ఖచ్చయేత్।
ధాతా తస్మిన్దనే నాలం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౩౮. శర్కరాక్షిరదం సర్పః నదశ త్యనుధావ్య కిమ్।
వర్జనీయః సదా దుష్టః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౩౯. ధనితాయాః కులీనత్వం స్థానం సా భోగభాగ్యయోః।
అధనస్య కులం నాస్తి శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

40. ఆ. కల్లుపండకెన్ని ఘనఘాషణములిడ్డ
సందులోని కంపు చిందులిడదె
తులువనదివికొన్న; దొలిగుణమేమగు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;
41. ఆ. కానిదానితోడ గలసి మెలంగిన
హాని పచ్చినెంతవానికైన
సేగ కడుపుఁజొచ్చి యిట్టట్టు నేయదా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;
42. ఆ. కుక్క యెద్దు కాదు కుందేలు వ్యాఘ్రంబు
చోమ కాదుగాని సామజంబు
లోభివాఁడు కాఁడు లోకంబునను దాత
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;
43. కం. భసకమువలె నేవింపుము
ఘనతరన్నేహంబునడవు కాకములవలె
తనరుము గాడిదలాగున
వినుతింపందగినతాల్మి వీడక వేమా;

10. చూపుతెన్న హి దుర్గంభః సుగంధస్య కాంచనైః
విద్యుదేవానతో వౌష్ణవైః శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

11. అనార్యేణ సమం స్నేహః మహాస్తమపి వాదయే
మక్తివోదరం ప్రాప్తా శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

42. కునతో వృషధో న స్యాత్ మశతో ద్విరదోఽపి వా
బుద్ధో దాతా శరో వ్యాఘ్రః శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

43. సేవస్య స్వామినం శ్వేవ రాకవత్సేహృదం భజ
రాసభస్య క్షమామేహి శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

44. ఆ. కోతిఁ బట్టి తెచ్చి క్రొత్తపుట్టముఁ గట్టి
కొండముచ్చలెల్లఁ గొలిచినట్లు
నీతిహీనునొద్ద విఘ్నగ్నులుందురు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
45. ఆ. కోపమునను ఘనత కొంచెమై పోవును
గోపమునను మిగుల గోడుఁ జెందుఁ
గోపమడఁచెనేని కోరికలీదేరు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
46. ఆ. గంగిగోవుపాలు గంఠెడైనను జాలుఁ
గడవెడైన నేమి ఖరముపాలు
భక్తిగలుగుకూడు పట్టెడైనను జాలు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
47. ఆ. గంగ పాటుచుందుఁ గదలనిగతితోడ
ముఠికివాగు పాటు మ్రోతతోడ
నధికుఁడోర్చునట్టులధముఁడోర్వగ లేడు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

14. గోలాంగూరైః సవం వస్తుం యథా దత్తార్చితే నమః।
మద్భో జనః కథా భూరై శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

15. ఆర్యతా హీయతే క్రోధాత్ యః క్రోధాత్ ఫలపేత్ భృశమ్।
ఆప్తకామో జితక్రోధః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

16. దర్శిమాత్రం పరిం గవ్యం పంథమాస్రిం స గార్దభమ్।
భక్త్యా దత్తం వరంచాల్పం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

17. ఛాగీరథ్యా గతిః శాంతా క్షుద్రనద్యా స్ససంధ్రమా।
సదసద్వర్తనం హ్యేవం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

48. ఆ. గాడ్డె మేనునిండ గంధంబు పూసిన
 నేమెఱుంగలేక యెగసి తన్ను
 మూర్ఖుడై నవానిఁ బూజింపసీలాగు
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;

49. ఆ. గుణయుతునకు మేలు గోరంత జేసినఁ
 గొండ యగును వానిగుణముచేతఁ
 గొండయంత మేలు గుణహీనుఁడెఱుఁగునా
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;

50. ఆ. గురునిశిక్ష లేక గుఱుతెట్లు కల్గినో
 యజ్ఞనకై న వానియబ్బకై న
 తాళపుఁజెవి లేక తలుపెట్టులూడును
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;

51. ఆ. గొడ్డుటావుఁ బిదుకఁ గుండఁ జేకొనిపోవఁ
 బండులూడఁ దన్నుఁ బాలసీదు
 లోభివాని నడుగ లాభంబు లేదయా
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ;

48. ఐరః చందనలిప్తాంగః పద్మాంబు హస్తీ యథాపుగా।
మూర్ధపూజాఫలం హేతత్ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

49. గుణిన్య పకృతే ర్గేశః గిరివ ద్గురురాం భజేత్।
విపరీతం భవేద్దష్టే శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

50. గురుం వినా భవేద్ జ్ఞానీ బ్రహ్మ తజ్జనరోఽపి కిమ్।
పేటికా కుంచిరొడ్డుట్యా శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

51. దుధుక్షుర్దేనుకాం వంథ్యాం పద్మాతీం న పయోన్నతే।
లుద్ధియాన్తా తథా మోక్షా శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

52. ఆ. గాఢకుప్పెలోనఁ గడఁగు దీపంబెట్లు
 నిండుకుండలోన నీరమెట్లు
 నిశ్చలాత్మ యెట్లు నిర్వికారంబురా
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
53. ఆ. చిక్కెయన్నవేళ సింహంబునై నను
 బక్కకుక్కయైన బాధఁజేయు
 బలిమిలేనివేళఁ బంతముల్ చెల్లపు
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
54. ఆ. చిత్తకుద్దిగలిగి చేసిన పుణ్యంబు
 కొంచెమైన సదియుఁ గొదువకాదు
 విత్తనంబు మట్టిపృక్షంబునకునెంత
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
55. ఆ. చెడ్డవానిమిగులఁ జెఱచును దైవంబు
 అడ్డుపడఁడు పానికాపదైన
 చెడ్డచేనుఁజూచి రెడ్డితామెచ్చునా
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

52. యథా కుంభస్థితో దీపః జలపూర్ణో మదో యథా ।
సిద్ధితాదస్తథా క్షమాకా హూయతాం వేమ విశ్వద॥

53. ఆనుకూల్యే కృతః శాపి హర్షతమపి చాథతే ।
ప్రతిష్ఠా విషమే వ్యధా హూయతాం వేమ విశ్వద॥

54. చిత్తగుద్ధ్యా కృతం పుణ్య మణ్వపి శ్లాఘ్యతాం ప్రజేత్ ।
నైగ్రోధస్య కియద్భీజం హూయతాం వేమ విశ్వద॥

55. విధిన్నాశయితా దుష్ట మాపద్యపి నరక్షతి ।
నోషరం శ్లాఘతే స్వామీ హూయతాం వేమ విశ్వద॥

56. ఆ. చెప్పులోనిరాయి చెవిలోని జోరీగ
కంటిలోనినలుసు కాలిముల్లు
నింటిలోనిపోరు నింతింతకాదయా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:
57. ఆ. చెఱకు తీపిలేమిఁ జెత్తనఁబడునటు
పరగు గుణములేని పండితుండు
చూఱువడునుగాదె దోషమటుండఁగ
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:
58. ఆ. చంపఁగూడదెట్టి శత్రువునైనను
జంపవలయు లోకశత్రుగణముఁ
దేలుకొండిఁగొట్టఁ దేలేమిచేయుఁ
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:
59. ఆ. చంపఁదగినయట్టి శత్రువు తనచేతఁ
జిక్కినేనిఁ గిడు నేయరాదు
పొనఁగమేలుచేసి పొమ్మనుటేచాలు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ

96. పాదురాళ్ళా శ్రుతౌ దంశః సూచిఃపాదేఽక్షి రేఙ్ఘ్రిణిః।
మర్మఘాతీ గృహే పీదా శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

97. అమాధుర్దృఢా తాషతుల్ల ఇక్ష ర్భవే త్తథా।
గుణహీనో బుధో నింద్యః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

98. స హన్యాత్ప్రాణీనం కంచిత్ హన్యాల్లోకభయంకరమ్।
చింద్యాద్ వృశ్చికపుచ్చాగ్రం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

99. శత్రుమాత్మవశం యాతం హన్తవ్యమపి సంత్యజేత్।
ఉపకృత్యా తు తం హన్యాత్ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

60. ఆ. చంపదలఁచురాజు చనువగ్గలంచిచ్చు
 చెఱుపనున్నపగఱ చెలిమినేయుఁ
 గఱువనున్నపాము నెఱిగఁచుకొనియుండు
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
61. ఆ. చమురుచిత్తొన్నఁ జర్మంబు మెఱుఁగెక్కు
 సాము చేయ మేను సత్తువెక్కు
 జ్ఞానమార్గమెఱుఁగఁ గడతేరు జన్మంబు
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
62. ఆ. చక్రమున్నఁ దగిన ఛాయయేర్పడియుండు
 శాస్త్రమెఱుఁగఁదగిన జ్ఞానమొదవు
 నబ్బయున్నవాని కండయున్నట్టులే
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
63. ఆ. చురికతోడఁ గోయఁ జొప్పడునేకాని
 దానిపిడినిఁగోయఁ దరమె నీకుఁ
 దెలివిలేనిమేని బలమేమిచేయను
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః

60. తిఘాంసన్ కురుతే రాజా మానుషం ప్రణయాః పువమ్
స్వంగూహత్పురగోదంక్షిణా శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

61. తైలాక్తం రాజతే చర్మ వ్యాయామీ బలమకుతే।
ఉత్కర్షం జ్ఞానతో యాతి శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

62. ఛత్రాచ్ఛాయాం యతోపైతి సాలంబోఽస్తిగురోర్యథా।
జ్ఞానీ నరస్తథా శాస్త్రాత్ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

63. అసిన్దైవ భవేచ్ఛేదః కథం తన్ముష్టినా పునః।
అబుద్ధేః కిం బలాత్త్వన్యాః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

64. ఆ. ప్రాణిహింసఁజేసి పాపిష్ఠదేహంబు
 నెవ్వఁడెప్పుఁబెంచ నెంచుచుండు
 నకఁడు వానినెంచఁడాత్మసమంబుగ
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
65. ఆ. యుషము సీరువెడలఁ జచ్చుచేసిద్ధంబు
 నీలనుండెనేని నిక్కివడును
 అండతొలఁగునెడల నందఱిపనియల్లె
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
66. ఆ. ఓక్కరులనుగూడి యెక్కసక్కెములాడ
 నిక్కమైనఘనుని నీతి చెడును
 ఉల్లితోటఁబెరుగు మల్లె మొక్కకరణి
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
67. ఆ. పరులమోసమెఱిఁగి ప్రాజ్ఞుఁడై యెవ్వండు
 మోసపోఁడువాఁడె భూనుతుండు
 ఆత్మతత్వమెఱుఁగ నగునుగాజ్ఞానికి
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!

64. స్వకుక్షేః పూరణే వృగ్గాః యే జనాః ప్రాజ్ఞిభి ర్హతైః |
అత్మవత్తాన్ స తే విద్యుః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

65. జలా దృహి ర్మృతో మేనః ప్రగల్భిస్తు తదంతరే |
స్థానభ్రష్టో భవే దేవం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

66. మాయినా సహసంవాసాత్ యాత్యార్యో నీచతాంధ్రువమ్ |
పలాండునా యథా కున్దః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

67. మాయావివంచనాత్ స్వం యః త్రాయతే స ప్రవర్థతే |
ఃసీ తత్త్వం విజానాతి శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

68. ఆ. ముప్పుగలిగినంత' దప్పఁజూచుటకంటె
ముందుచూపుకల్మి ముఖ్యమయ్య
తెలియదేని యడుగు తెలిసినవారిని
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!

69. ఆ. తప్పురెన్నవారు తంతోపతండము
బుద్ధిజనులకెల్ల నుండుఁదప్పు
తప్పురెన్నవారు తమతప్పు నెఱుంగరు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!

70. ఆ. దళముకొని యొకప్పు దారిద్ర్యమేర్పడు
హీనకార్యములునహించి చేయఁ
బరువు మాయునింతె ఫలమింత చిక్కదు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!

71. ఆ. నిక్కుమైన మంచి నీలమొక్కటి చాలు
తగుకుటెగుకుటాలు తట్టెదేల
కొమరుఁదొకఁడు సాలు గుణవంతుఁడొనేని
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!

68. ప్రాప్తాపదః ప్రతీకారాత్ జ్యాయసీ ప్రేక్ష్యకారితా।
అజానా జానతో వద్ధి క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

69. పౌరోభాగ్యభృతః సర్వే స్వయం దోషస్య భాజనమ్।
దోషం వక్తా న వేత్తి స్వం క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

70. మహత్యపి దరిద్రత్వే నాకార్యం కర్తుమర్హతి।
అనార్యత్వం తతో నాన్యత్ క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

71. వరమేకో మణిశ్శుద్ధః న కాచా గణనాతిగాః।
అలమేకో గుణీ పుత్రః క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

72. ఆ. వీళ్ళలోన మొనలి నిగిడి యేనుఁగుఁబట్టు
బయల రుక్కచేత భంగపడును
స్థానబలిమికాని తనబల్మికాదయా
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!

73. ఆ. నేరనన్నవాఁడు నెఱజాణ మహిలోన
నేర్తునన్నవాఁడు వార్తకాఁడు
ఊరకున్నవాఁడె యుత్తమోత్తముఁడయా
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!

74. ఆ. పట్టివిడువరాదు పదిలక్షలకునైనఁ
బెట్టి చెప్పరాదు పేదకైన
వెట్టిగొలువరాదు విభుఁడెట్టిమనుఁడైన
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!

75. ఆ. పాల నీడిగింటఁ గ్రోలుచునుండిన
మనుజులెల్లఁజూచి మద్యమంధ్రు
నిలువఁదగనిచోట నిలువ నిందలు వచ్చు
విశ్వదాభిరామ విసుర వేమ!

72. నక్రో జరే ద్విపం హన్తి హన్యతే తు బహిష్కునా।
స్థానాద్బలం న తు స్వస్య క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

73. అజ్ఞం మన్యో భవేద్విజ్ఞః విజ్ఞమానీ జడః పునః।
మౌనవానుత్తమః క్షాతః క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

74. నారబ్ధం లోభితోఽప్యజ్ఞేత్ న దానం కీర్తయేత్కృతమ్।
అదాతారం న నేవేత క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

75. శౌణ్డికస్య గృహే పీతం క్షీరమాహుః సురాం సమే।
అస్థానావస్థితేర్నిందా క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

76. ఆ పొట్టివాఁడు కీడు పొడలపురుగు కీడు
పట్టియాశకీడు వరడు కీడు
పొట్టిచేయికాలు పొసఁగుట కీడుగా
విశ్వదాభిరామ విమర వేమ:

77. ఆ. ఫక్కఁదెలిసిపలుక నొక్కవాక్యమె చాలు
పెక్కులేల వట్టిప్రేల్పులేల
దిక్కుగలిగి మ్రొక్కనొక్కఁడు చాలఁడా
విశ్వదాభిరామ విమర వేమ:

78. ఆ. మర్మమెఱుఁగలేని మానసంబదియేల
స్వజనమునకుఁగావి సంపదేల
వ్యాధినెఱుఁగలేని వై ద్యుండునేలరా
విశ్వదాభిరామ విమర వేమ:

79. ఆ. భూమినాదియనిన భూమి ఫక్కున నవ్వు
దానహీనుఁజూచి ధనము నవ్వు
కదనభీతుఁజూచి కాలఁడు నవ్వును
విశ్వదాభిరామ విమర వేమ:

76. వాచునః శబలస్సర్వః ఆశా హృద్ధా చ సిందిరా ।
సాణిపాదం తథా హ్రస్వం హ్రాయతాం చేమ విశ్లవః॥

77. వాక్యమేకమలం సాధు బహుభిః క్రిం ప్రజల్పితైః ।
త్రాతై తో చేమ ఏవాలం హ్రాయతాం చేమ విశ్లవః॥

78. కిమనోషజ్జమా బుద్ధ్యా భూత్వా చాస్వజనార్థయా ।
వై ద్యేనావ్యాధ్యభిజ్ఞేన హ్రాయతాం చేమ విశ్లవః॥

79. భువం స్వీయాం వదంతం భూః అదాతారంధసంహనేత్ ।
తశ్చ రణాద్భీతం హ్రాయతాం చేమ విశ్లవః॥

80. ఆ. మిరెవుగింజఁ జూడ మీఁద నల్లగనుండుఁ
గొఱికి చూడ లోసఁ జూఱుకుమనును
నజ్జనులగువారి సారమిట్లుండురా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
81. ఆ. మేడిపండుఁజూడ మేలిమైయుండును
దొడ్డివిచ్చిచూడఁ బురుగులుండు
బెరుకుచానిమదిని బింకమీలాగురా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
82. ఆ. మైలకోకతోడ ఘాసినతలతోడ
నొడలిముఱికితోడ నుండెనేని
యధికకులజునైన నట్టిట్లు పిలుతురు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
83. ఆ. మ్రుచ్చు గుడికిఁబోయి ముడి విప్పునేకాని
పొసఁగ స్వామిఁ జూడఁ బోఁడతండు
కుక్క యిల్లు పొచ్చి కుండలు వెతకదా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!

౧౦. దష్టం య త్పీడయే దాస్కం మరీచం మలిసం బహిః
ఈద్యగ్రీతిః సతాం లోకే శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౧౧. ఔదుంబరం ఫలం రమ్భం కీమగర్భం విదారకమ్।
భీరోర్ధ్వర్యం రథం నిత్యే శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౧౨. అకృత్తకేళం చాస్నాతం పూతిం మలినచాసనమ్।
విప్రమవ్యన్యథా బ్రూయుః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

౧౩. చోరో దేవకులే చార్కే సత్తచేతాః స పైవతే।
ఘటాన్వేషీ గృహే హిశ్వా శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

84. ఆ. గోపరులమునందు గోవిందుడయింపి
ఘనుడయింపుఁ గీర్తిఁ గాంచలేదె
గుణము కల్మిగాని కులమేమి ముఖ్యంబు
విశ్వదాధిరామ వినుర వేమ!

85. ఆ. వ్యర్థభాషలుచుగిరి మాలంబునను నీవు
దొండులాడువానిఁ బొగడఁబోకు
మెప్పుడునైన గురునినెదిరించి పలుకరు
విశ్వదాధిరామ వినుర వేమ!

86. ఆ. రాముఁడొకఁడు పుట్టి రవికులంబీదేర్చెఁ
గురుపతియును బుట్టి కులముఁ జెడిచె
నిల నధర్మధర్మముల రీతులిట్టివి
విశ్వదాధిరామ వినుర వేమ!

87. ఆ. లంకాపోవునాఁడు లంకాధిపతి రాజ్య
మంత కీకనేసలాక్రమించెఁ
తేటుకాలమైనఁ జెలుప నల్పుడె చాలు
విశ్వదాధిరామ వినుర వేమ

81. గోపో యమమరే జాతః కృష్ణోనల్పయశా న కేమః |
గుహో న త్వస్త్వయో గణ్యః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

82. నమరే న వృధా భాష్యం లాలసీయో న చాస్మతే |
గురుర్న ప్రర్థిషన్తేయః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

83. రామేణ స్వచులం దీప్తం దగ్ధం శల్కౌరవేణ తు |
అర్యానార్యో జగత్కేవలం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

84. వినంక్ష్యత్ రాక్షసం రాజ్యమాక్రంతం కపినైనికైః |
క్షేప్యతోఽలం జయేఽర్చోఽపి శ్రూయతాం వేమవిశ్వద॥

88. ఆ. తెక్కరేనియాశ లీలమై యుండగాఁ
 దిక్కయెత్తి నరుడు తిరుగుగాక
 కుక్కవంటిమనసు కూర్చుండనిచ్చునా
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
89. ఆ. లోభమోహములను బ్రాభవములుతఃస్ఫుఁ
 డలఁచినపనురెల్లఁ దప్పి చనుసు
 దానొకటి దలఁచిన దైవమొండగుచుండు
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
90. ఆ. వంపుకఱ్ఱఁ గాచి వంపుఁ దీర్చగవచ్చుఁ
 గొండలన్ని పిండిగొక్తనచ్చుఁ
 గతినచిత్తుమనసు కరగింపనగునొకో
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమః
91. ఆ. విద్య కలిగియుండి వినయము లేకున్న
 నైదువలకు మేలిసైనమణుల
 సొమ్ములుండి కంఠసూత్రము లేనట్లు
 విశ్వదాభిరామ వినుర చేమః

88. ఆశాస్వగణసేయాను ఏవరత్నవళో నరః।
శ్వతుల్యస్య తిమస్మత్స్యాత్ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥
89. లోభమోహా వినిష్టౌ హి సర్వం స్యాత్తద్వతో వృథా।
దైవం స్యాత్ప్రతికూలం చ శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥
90. వక్రదండం ఋజుం కుర్యాత్ పింష్యాత్సర్వగీనపి।
స ద్రావ్యం కఠినం చేతః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥
91. విద్యా వినయహీనాచేన్నిస్సూత్రాయాః ప్రియాః సమా।
సత్త్వైఽపి మణిభూషాణాం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

||2. ఆ విద్యలేనివాఁడు విద్వాంసులకడను
నుండఁగానె పండితుండు తాఁడు
కొలనిహంసలకడఁ గొక్కెరలున్నట్లు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

ఆ. కొండెగాఁడు యాచకునివోలె దరిఁచేరి
కూలవేయుఁ బరుల గోతిలోనఁ
జెంతఁ జేరఁగియఁ జేకూరు దోషంబు
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

వేఱుపురుగు చేరి వృక్షంబుఁ జెఱచును
జీడపురుగు చేరి చెఱచుఁ దీవఁ
గుత్నితుండు చేరి గుణవంతుఁ జెఱచును
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

వ్యాధి కలిగినేని వైద్యునిచేతను
సుండు' దినకకాని మానదెందుఁ
కెంత దీపమిడక చీకటి పాయునా
విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ:

92. అవిద్యాకా విదుషాం పాద్యై స్థితోఽపిన హి కంచితః |
 ఒకో న హంసః తత్పాద్యై శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

93. వికునోఽర్థీవ సమ్రస్సకా గర్తేఽన్యం పాపయేజ్జనమ్ |
 సర్వథా వర్జనీయోఽసౌ శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

94. మహీరుహం యథా కీదో నాశయేచ్ఛ లతాం క్రిమిః |
 తథైవ గుణీనం దుష్టః శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

95. బెఫథం భిషకా దత్తం వినా వ్యాధిర్న కామ్యతీ |
 దీపేన్నైవ తమోఽస్థైతి శ్రూయతాం వేమ విశ్వాద॥

॥६. ఆ. ఆంతుతతులఁ దెచ్చి సమయించుచుందురు
 శక్తికిందుఁ గల్గు రక్తి యనుచు
 పసువులఁ దిసగఁగోరు పడతుక దైవమా
 విశ్వదాధిరామ విసుర వేమః

॥७. ఆ. చిప్పలోనఁ బడ్డచినుకు ముత్యంబయ్యె
 నీచఁ బడ్డచినుకు నీళ్లఁ గలనె
 త్రాప్తము గలచోట ఫలమేల తిప్పురాః
 విశ్వదాధిరామ వినుర వేమః

॥८. ఆ. సరిలవిద్యలందు సంపన్నులై యున్న
 సట్టివారు పరిచయమునఁ జొక
 పెరటిచెట్టుమంచు పరికింప మెచ్చరు
 విశ్వదాధిరామ విసుర వేమః

॥९. ఆ. చేటువేళఁ దనకు దీటులేఁడంచును
 గర్వమందుఁగాదె సర్వజనుఁడు
 దివ్యె యారువేళఁ దీరుగా వెలుగదా
 విశ్వదాధిరామ విసుర వేమః

॥6. శక్తేరారాధనే మూర్ధ్నః ప్రాణిహింసాం వితన్వతే।
జంతుభక్త్యా తథం దైవం క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

॥7. ముర్తాస్మాత్పితృః కుర్తే జలబిందుః జలే జలమ్।
షేత్రాయత్తాః పదార్థా హి క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

॥8. అవచ్ఛేయోహిసాన్నిధ్యాత్విద్యానాంపారగోఽపి న॥
ఓషధిఃప్రాంగజన్తేన క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

॥9. ప్రగల్భమానో గర్వాస్తః స్యాదానన్నే క్షయే జనః।
నిర్వాప్యకా హి చలో దీపః క్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

100. ఆ. హీనుఁడెన్ని విద్యలil సభ్యుఁడెను
 ఘనుఁడు గాఁడు హీనజనుఁడు గావి
 పరిమళముల గర్ధభము మోయ ఘనమౌను
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
101. ఆ. హింసఁ దక్కియుంట యెంతయు ధర్మంబు
 బనులఁ దినఁగఁ గోరఁ బాపమౌను
 దిసఁగఁ గోరున చవిఁ దనదునంతానంబు
 విశ్వదాభిరామ వినుర వేమ!
102. ఆ. క్షమగల్గివాఁడు సాధుఁడు
 క్షమకంటెను మేలుగుణము కానముధరలోక
 క్షమ సన్మంగళములకును
 క్షమయే స్థానంబు తెలియక్షముఁడగు వేమా!

100. సర్వా విద్యా అధీత్యాపి న దుష్టో యాతి సాత్రతామ్।
వహన్నివ ఖరః స్వర్ణం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

101. ఆ. అహింసా పరమోధర్మః నాత్మంపద్యా హి జన్తవః।
కిం జిహ్వాసత్యవత్సం స్వం శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

102. ఆ. క్షమావానుచ్యతే సాధుః న క్షమాసదృశం భువి।
మంగళానాంక్షమాయోనిః శ్రూయతాం వేమ విశ్వద॥

—oOo—